

УДК 378.147:34

кандидат педагогічних наук, Краснощок А.В.

Криворізький факультет Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, Україна, Кривий Ріг

**КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ
ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ПРАВООХОРОНЦІВ.**

У статті проведено аналіз наукової літератури з проблем підготовки майбутніх правоохоронців. Також у статті визначені основні критерії, показники та рівні сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців. В дослідженні обґрунтовано методикау визначення рівнів сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців.

Ключові слова: загальнокультурна компетентність, критерії, рівні, показники, майбутні правоохоронці.

Критерии, показатели и уровни сформированности общекультурной компетентности будущих работников правоохранительных органов / Криворожский факультет Днепрпетровского университета внутренних дел, Украина, Кривой Рог

В статье проведен анализ научной литературы посвященной проблемам подготовки будущих сотрудников правоохранительных органов. Также в статье определены основные критерии, показатели и уровни сформированности общекультурной компетентности будущих сотрудников правоохранительных органов. В исследовании обосновано методикау определения уровней сформированности общекультурной компетентности будущих сотрудников правоохранительных органов.

Ключевые слова: общекультурная компетентность, критерии, уровни, показатели, будущие сотрудники правоохранительных органов.

Krasnoschok A.V. The basic criteria, indicators and levels of general cultural competence of the future law enforcement officers. / Krivoy Rog faculty of Dnepropetrovsk University of Internal Affairs, Ukraine, Krivoy Rog

This article provides an analysis of some scientific literature concerning the training of future law enforcement officers. Also there are determined the basic criteria, indicators and levels of general cultural competence of the future law enforcement officers. There is in the study the procedure for determining the levels of general cultural competence police.

Key words: *general cultural competence, criteria, level indicators, future law enforcement officers.*

Актуальність. Широкомасштабне реформування правоохоронних органів України висуває підвищені вимоги до свідомості, самосвідомості, мотивації, життєвих настанов і ментальності правоохоронців, їх загальнокультурної компетентності, яка формується безпосередньо у процесі соціально-гуманітарної підготовки.

Погляди дослідників із загальних проблем підготовки майбутніх правоохоронців представлені у працях Н. Бочковського, Н. Буланова, В. Васильєва, В. Плиско та інших; з окремих аспектів вдосконалення професійної підготовки юристів та майбутніх правоохоронців - В. Авдєєва, А. Волкова, Б. Ємельянова, І. Жадана, О. Бандурки, С. Бочарова, О. Землянської, А. Лігоцького, та ін. В деяких працях автори роблять акцент на необхідність посилення уваги до формування соціальної компетентності майбутніх правоохоронців, оскільки вона являє собою узагальнену якість особистості, яка сприяє успішному виконанню визначених соціальних ролей (Є. Бабосов, В. Березовець, В. Бочкарьова та ін.).

Разом з тим, невирішеними залишаються проблеми формування загальнокультурної компетентності майбутнього правоохоронця у контексті фахової підготовки.

Метою статті є визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців.

Виклад основного матеріалу. Загальнокультурна компетентність майбутнього правоохоронця - це професійно важлива інтегративна якість особистості, що поєднує в собі мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний і емоційний компоненти, що забезпечує єдність загальної та професійної культури і визначає здатність суб'єкта орієнтуватися в сучасному соціокультурному просторі.

Загальнокультурна компетентність включає всі базові функції культури, що також мають свою специфіку. Це функції трансляції соціального досвіду, культуurstворююча, комунікативна, регулятивна, креативна, аксіологічна, функція інтеркультурної комунікації.

Загальнокультурна компетентність майбутнього правоохоронця формується на рівнях:

– когнітивному (знання національної культури, культури інших народів та світової культури);

– особистісно-ціннісному (національні і загальнолюдські цінності, особистісні якості: гуманізм, національна свідомість, громадянська свідомість, толерантність);

– професійно-діяльнісному (вміння позитивного спілкування та взаємодії, вміння вести виховну роботу) [1, С. 67].

Крім цього вкажемо на властивості загальнокультурної компетентності. Властивість - це філософська категорія, яка виражає такий бік предмету, який обумовлює його відмінність або спільність з іншими предметами і виявляється в його відношенні до них [4]. До властивостей загальнокультурної компетентності відносяться:

1) інтегративність, яка відображає вплив всіх її компонентів на особу в цілому;

2) соціальність: високий рівень загальнокультурної компетентності має, крім особистого характеру, також і суспільне значення;

3) регулятивність, яка показує, що загальнокультурна компетентність сприяє самопізнанню і саморегуляції діяльності та особистості;

4) персоналізація передбачає формування майбутнього правоохоронця як творчої індивідуальності;

5) безперервність, що підтримує постійну потребу суб'єкта в саморозвитку. Оскільки ми розглядаємо загальнокультурну компетентність як динамічну і відкриту систему, безперервність є одним з найважливіших властивостей такої системи.

Ефективне функціонування системи формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців вимагає чіткого тлумачення критеріїв гуманістичної вихованості курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України. Враховуючи погляди вчених (І. Бех, А. Виршіков, М. Конжиєв, Н.Косарева, та ін.), ми до зазначених вище критеріїв відносимо дві групи показників:

1. Рівні вихованості особистості та її ставлення до професійної та громадської діяльності, які визначаються за традиційним “трьохрівневим” підходом (С. Карпенчук та ін.) [3].

2. Визначення рівня гуманістичної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України за ступенем сформованості у них особистісних якостей.

Аналіз літератури, дисертаційних досліджень і практики формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців показав, що цей процес в своїй основі не має чітко визначених методологічних і методичних засад, а в його плануванні та організації існують серйозні недоліки. У зв'язку з цим виникла проблема докорінних змін у системі формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців на основі її побудови з урахуванням новітніх досягнень психолого-педагогічної думки, використання науково обґрунтованих педагогічних умов ефективності її функціонування, створенню та підтриманню суб'єкт-суб'єктних взаємин у цьому процесі, підготовки матеріалів до відповідних методичних рекомендацій для викладачів, що б сприяло оптимізації процесу формування загальнокультурної компетентності та суттєвому підвищенню його

ефективності.

Під час вибору методики визначення загальнокультурної компетентності ми враховували погляди І. Беха, М. Боришевського, А. Вирщикова, І. Зязюна, В. Ягупова та інших фахівців і використовували два основних підходи щодо визначення вихованості особистості:

- традиційний визначення ефективності виховання за трьома – високий, середній і низький рівнями[5]. Така оцінка рівня загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців була передбачена нами у анкеті 1 (табл. 1.), з якою працювали лише експерти;

- метод визначення рівня загальнокультурної компетентності за ступенем сформованості у майбутніх правоохоронців особистісних якостей (самооцінка за шістьма рівнями).

Таблиця 1.

Анкета 1. Експертна оцінка рівнів загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців (оцінка за трибальною шкалою)

Критерії	Групи якостей	Рівні сформованості		
		Високий	Середній	Низький
І. Гуманітична вихованість майбутніх правоохоронців	Наявність системи моральних уявлень і понять			
	Переконаність у необхідності дотримання загальнолюдських моральних цінностей.			
	Наявність морального ідеалу			
ІІ. Ставлення майбутніх правоохоронців до професійної діяльності	Переконаність у необхідності вдосконалення професійних якостей.			
	Мужність.			
	Дисциплінованість.			
	Ініціативність.			
	Рішучість.			
ІІІ. Ставлення майбутніх правоохоронців до громадської діяльності	Любов до справи.			
	Повага до честі й гідності товаришів по службі та кожної людини			
	Громадянська свідомість і самосвідомість			

	Переконаність у необхідності дотримання державних інтересів.			
	Наявність ідеалу (конкретного образу, взірця) громадянина-патріота.			
	Вірність громадянському й службовому обов'язку.			

Анкета 1, призначена для експертів, включала такі основні розділи:

Перший – експерти оцінювали рівні патріотичної вихованості майбутніх правоохоронців (за традиційною трирівневою схемою).

Другий – експерти оцінювали ставлення майбутніх правоохоронців до професійної діяльності (за трирівневою схемою).

Третій – передбачав експертну оцінку ставлення майбутніх правоохоронців до громадської діяльності (також за трьома рівнями).

Четвертий – (табл. 2.), присвячений експертній оцінці рівнів сформованості у майбутніх правоохоронців професійних й особистісних якостей (за шестибальною шкалою).

Таблиця 2

***IV Особистісні та професійні якості майбутнього правоохоронця
(оцінка за шестибальною шкалою)***

№ п.п.	Групи якостей	Бали
1	2	
1.	Морально-політичні	
1.1.	Моральна свідомість і самосвідомість (наявність системи моральних уявлень і понять).	
1.2.	Переконаність у необхідності дотримання загальнолюдських моральних цінностей.	
1.3.	Наявність морального ідеалу (конкретного образу морально досконалої особистості, взірця).	
1.4.	Патріотизм (любов до України, прагнення практичними справами зміцнювати лави правоохоронних органів).	
1.5.	Національна і громадянська гідність.	
1.6.	Повага до патріотичних традицій народу України.	
2.	Громадянські:	
2.1.	Національна та громадянська свідомість і самосвідомість (наявність системи відповідних уявлень і понять).	
2.2.	Переконаність у необхідності дотримання державних інтересів.	

2.3	Наявність ідеалу (конкретного образу, взірця) громадянина-патріота України.	
2.4.	Вірність громадянському й службовому обов'язку.	
2.5.	Громадянська дисциплінованість.	
2.6.	Повага до державної мови.	
3.	Професійні:	
3.1.	Переконаність у необхідності вдосконалення професійних якостей.	
3.2.	Мужність.	
3.3	Дисциплінованість.	
3.4.	Ініціативність.	
3.5.	Рішучість.	
3.6.	Любов до справи.	
4.	Соціально-психологічні:	
4.1.	Повага до командирів.	
4.2.	Товариськість.	
4.3.	Повага до честі й гідності товаришів по службі та кожної людини.	
4.4.	Взаємодопомога.	
5.	Психічні:	
5.1.	Емоційно-вольова готовність до професійної діяльності.	
5.2.	Мотиваційна готовність.	
5.3.	Інтелектуальна готовність.	
6.	Фізичні:	
6.1.	Переконаність у необхідності удосконалення фізичного розвитку.	
6.2.	Розвиток загальних фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості).	
6.3.	Розвиток специфічних фізичних якостей, необхідних для конкретної спеціальності.	

Для оцінки майбутніх правоохоронців у розділах I, II, III цієї анкети були передбачені необхідні теоретичні пояснення базових педагогічних понять і визначені конкретні критерії оцінки майбутніх правоохоронців за високим, середнім і низьким рівнями. При цьому, кожному рівню був наданий відповідний бал: високому – 3, середньому – 2, а низькому – 1. Загальний показник в цих розділах анкети визначався за середнім значенням балів відповідного розділу.

Основною складовою анкети 1 ми вважали розділ IV, де нами були визначені двадцять вісім професійних і особистісних якостей, які, на нашу думку, формуються у майбутніх правоохоронців в процесі соціально-гуманітарної підготовки, спрямованої на розвиток загальнокультурної компетентності. Вони були класифіковані за такими шістьма групами: морально-політичні, громадянські, професійні, соціально-психологічні, психічні, фізичні. При здійсненні цієї класифікації ми враховували погляди

В.С. Ільїна та А.М. Вирщікова [2, с. 36], які вважають, що для розробки системи характеристик кожного рівня доцільно виділити стрижневі властивості й ті, які координуються стрижневими. У структурі визначених нами якостей особистості перші три зазначені групи ми вважали пріоритетними. Безпосередньо в кожній з груп стрижневі якості особистості були розташовані в числі перших, зокрема №№ 1.1-1.4; 2.1-2.4; 3.1; 4.1-4.2; 5.1-5.2; 6.1. (табл. 2.).

Майбутнім правоохоронцям запропонували для самооцінки розділ IV анкети 1, який ми назвали Анкета 2.

Таке сполучення двох підходів було нами обрано з метою досягнення більшої достовірності даних експерименту, оскільки трирівнева шкала, на нашу думку, є неточною і не дозволяє враховувати специфіку правоохоронної діяльності особового складу, яка безпосередньо впливає на процес формування загальнокультурної компетентності та його результативність.

Наша методика передбачала:

- розроблення та використання двох вищеназваних анкет: анкети 1 (для здійснення офіцерами експертної оцінки рівня загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців) і анкети 2 (розділ IV анкети 1, для самооцінки майбутніми правоохоронцями рівня сформованості у них особистісних якостей);

- аналіз та узагальнення даних про рівні загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців кожної з груп та їх порівняльний аналіз, на підставі якого робився висновок про ступінь ефективності системи виховання;

- розробку методичних рекомендацій щодо формування загальнокультурної компетентності правоохоронців у процесі їх соціально-гуманітарної підготовки у ВНЗ правоохоронних органів.

Використовуючи розроблену нами анкету 2 (розділ IV анкети 1), майбутні правоохоронці визначали рівень сформованості своїх професійних й особистісних якостей як показника їх загальнокультурної компетентності та ті які були сформовані у них за умов проведення соціально-гуманітарної

підготовки за традиційною схемою до початку експерименту.

Крім того, при обґрунтуванні ієрархії особистісних якостей ми користувалися традиційними поглядами фахівців щодо пріоритетності моральної вихованості у формуванні якостей особистості і результатами експертної оцінки.

Загальний рівень сформованості у майбутніх правоохоронців особистісних якостей тієї чи іншої вибірки також оцінювався за середнім значенням кількості балів.

На основі результатів констатуючого експерименту та визначених пріоритетних якостей особистості було виділено три рівні сформованості загальнокультурної компетентності курсантів: початковий, середній, достатній.

Початковий рівень (низький, дуже низький) Курсанти мають низький рівень сформованості загальнокультурної компетентності, виділені нами пріоритетні якості, як моральна свідомість і самосвідомість (наявність системи моральних уявлень і понять); переконаність у необхідності дотримання загальнолюдських моральних цінностей; наявність морального ідеалу (конкретного образу морально досконалої особистості, взірця); патріотизм (любов до України, прагнення практичними справами зміцнювати лави правоохоронних органів); національна та громадянська свідомість і самосвідомість (наявність системи відповідних уявлень і понять); переконаність у необхідності дотримання державних інтересів; наявність ідеалу (конкретного образу, взірця) громадянина-патріота України; вірність громадянському й службовому обов'язку; переконаність у необхідності вдосконалення професійних якостей; емоційно-вольова готовність до професійної діяльності; мотиваційна готовність; переконаність у необхідності удосконалення фізичного розвитку отримали оцінку “нижче середнього”, “низький”, “дуже низький” рівень сформованості, всі інші якості оцінено на середньому рівні.

Середній рівень (нижче середнього, середній). Курсанти усвідомлюють значущість деяких особистісних якостей, але не визначають їх як значущі. Як

пріоритетним якостям, зазначеним вище, так і іншим, таким як: національна і громадянська гідність; громадянська дисциплінованість; повага до державної мови; мужність; дисциплінованість; ініціативність; рішучість; любов до справи; повага до честі й гідності товаришів по службі та кожної людини; взаємодопомога; інтелектуальна готовність; розвиток загальних фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості); розвиток специфічних фізичних якостей, необхідних для конкретної спеціальності, надають оцінку “середній” рівень.

Високий рівень (вище середнього, високий). Курсанти усвідомлюють значущість особистісних якостей у формуванні загальнокультурної компетентності, більшість зазначених вище якостей оцінюють на рівні “вище середнього”, деякі якості, такі як національна і громадянська гідність, громадянська дисциплінованість на високому рівні.

Висновки. Загальна оцінка середнього показника сформованості особистісних якостей курсанта свідчить про те, що всі якості у курсантів сформовані на середньому рівні. Що ще раз переконує у необхідності спеціально організованого процесу формування їх загальнокультурної компетентності.

Аналіз даних отриманих нами у ході дослідження середніх показників сформованості особистісних якостей курсанта, свідчить про те, що по кожній із груп якостей: морально-політичні, громадянські, професійні, соціально-психологічні, психічні, фізичні середній показник коливається у межах середнього рівня сформованості.

Розуміння важливості гуманітарних знань для майбутнього фахівця правоохоронних органів - один з показників сформованості його компетентності.

Література:

1. Агадулін Р.Р. Пізнавальна виховна робота у ВНЗ: досвід формування полікультурної компетентності сучасного вчителя / Р.Р. Агадулін // Педагогіка і психологія. - №3.- 2007. – С.64-72

2. Ильина Т.А. Структурно-системный подход к исследованию педагогических явлений / Т.А. Ильина // Результаты новых исследований в педагогике: Сб. научных работ / Т.А. Ильина. – М., 1977. – С. 3-18.
3. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: [навч. посіб. для студ. пед. навч. закладів] / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища школа, 1997. – 304 с.
4. Краевский В. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. В. Краевский, А. В. Хуторской // Педагогика. – 2003. – № 2. – С. 3–10.
5. Кульчицька О.І. Обдарованість: природа і сутність/ О.І. Кульчицька // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: [Зб. наук. пр. / За ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО та О.Г. РОМАНОВСЬКОГО]. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. – Вип. 3. – С.253 – 258.

References:

1. Ahadulin R.R. Piznaval'na vykhovna robota u VNZ: dosvid formuvannya polikul'turnoyi kompetentnosti suchasnoho vchytelya / R.R. Ahadulin // Pedagogika i psikhologiya. - № 3.- 2007. – S.64-72
2. Yl'yna T.A. Strukturno-sistemnyy podkhod k yssledovanyyu pedagogicheskyykh yavlenyy / T.A. Yl'yna // Rezul'taty novyykh yssledovanyyu v pedagozhyke: Sb. nauchnykh robot / T.A. Yl'yna. – M., 1977. – S. 3-18.
3. Karpenchuk S.H. Teoriya i metodyka vykhovannya: [navch. posib. dlya stud. ped. navch. zakladiv] / S.H. Karpenchuk. K.: Vyshcha shkola, 1997. – 304 s.
4. Kraevskyy V. V. Predmetnoe y obshchepredmetnoe v obrazovatel'nykh standartakh / V. V. Kraevskyy, A. V. Khutorskoy // Pedagogiya. – 2003. – № 2. – S. 3–10.
5. Kul'chyts'ka O.I. Obdarovanist': pryroda i sutnist'/ O.I. Kul'chyts'ka // Problemy ta perspektyvy formuvannya natsional'noyi humanitarno-tekhnichnoyi elity: [Zb. nauk. pr. / Za red. L.L. Tovazhnyans'koho ta O.H. Romanovs'koho]. – Kharkiv: NTU “KhPI”, 2002. – Vyp. 3. – S.253 – 258.